

Erciyes University Journal of the Institute of Science and Technology

Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi

ISSN 1012-2354

Cilt (Volume): 29, Sayı (Issue): 3, Haziran/June-2013

<http://fbe.erciyes.edu.tr/>

Kayseri’de çerezlik kabak üretiminin sosyo-ekonomik, yetiştiricilik ve pazarlama durumu açısından incelenmesi

Yunus Emre MENEMENCİOĞLU, Uğur EMRE, Alper CANDEMİR, Osman GÜLŞEN
Erciyes Üniversitesi Ziraat Fakültesi Bahçe Bitkileri Bölümü, Melikgazi 38039, Kayseri, Turkey;

ÖZET

Kayseri ili 11.119 (%34) tonluk çerezlik kabak tohumu üretimiyle ülkemizde birinci sıradadır ve il ekonomisine önemli katkılar sağlamaktadır. Bu çalışmanın amacı, Kayseri ilinde çerezlik kabak üretiminin sosyo-ekonomik, yetiştiricilik ve pazarlama durumunun incelenmesi için çeşitli konularda anket çalışması yapmaktır. Buna yönelik olarak Kayseri ili Develi ilçesinden 45, Yeşilhisar ve Tomarza ilçelerinden 23 ve Talas ilçesinden 9 olmak üzere 100 çerezlik kabak yetiştiren üretici ile görüşülmüştür. Üreticilerin %36’sının 36-55 yaş aralığında olduğu, %51’nin ilkököl mezunu olduğu ve %43’ünün 100 dekarından daha az araziye sahip olduğu tespit edilmiştir. Çerezlik kabak yetiştiren üreticilerin sadece %27’sinin ise sulu tarım yaptığı tespit edilmiştir. Üreticilerin %81’i ürün deseninde değişiklik istemiş, mazot ve gübre fiyatının yüksek olmasından şikayetçi olmuştur. Kaliteli ve verimli tohumluk bulunmaması en büyük sorunlardan bir tanesidir. Devlet teşviklerinde arazi yerine ürünün temel alınması istenmektedir. Üreticilerin çoğunluğunun (%61) toprak analizi yaptırmadığı ve %48’lik kesimin 1-25 kg/da verim aldıkları, %33’ünün 41 kg/da’dan fazla, %19’unun ise 26-40 kg/da verim aldığı anlaşılmıştır ki bu son derece düşüktür. Tarım sigortası yaptıran çiftçi oranı sadece %4’tür ve %99’u iyi tarım uygulamaları hakkında bilgisi bulunmadığını ifade etmiştir. Bu çalışma, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, çiftçiler ve bu konuda çalışan üniversiteler, enstitüler gibi kuruluşlar bakımından dersler çıkarılması gerektiğini, özel sektör kuruluşları açısından da fırsatlar olduğunu göstermiştir.

Anahtar

Kelimeler:

Cucurbita pepo,
çerezlik
kabak, Kayseri,
anket.

Surveying socio-economics, cultivation, marketing of pumpkin seed production in Kayseri

ABSTRACT

The province of Kayseri is in the first place by producing 11.119 (34%) tons of pumpkin seed (*Cucurbita pepo* L.) and contributes significantly to the economy of this province. The objective of this study was to make a survey in the province of Kayseri to detect figures and facts in pumpkin seed production. For this aim, 45 farmers in Develi, 23 in Yesilhisar, 23 Tomarza, 9 in Talas towns were surveyed. 36% of farmers had a range of age of 36-55, 51% had elementary school diploma, 43% had a land size larger than 100 da. 76% of pumpkin seed producing farmers used no irrigation, %94 did not classify their products. 81% of the farmers wished to have alternative crop plant, most farmers complained high oil and fertilizer prices. Lack of available high quality and yielding cultivars was one of the most important problems. The farmers also wished to have production-based subsidy rather than land-based subsidy. Majority (61%) of farmers did not have soil analyzed and 48% had a yield of 1-25 kg/da, 33% of the farmers had 41 kg/da or more. Ratio of the farmers having insurance for their crop was only 4% and 99% had no information on good agricultural practices. This study provided critical information for the ministry of Food, Agriculture and Livestock, farmers and related private and public institutions, and potential for private companies.

Key Words:

Cucurbita pepo,
pumpkin
seed, survey,
Kayseri

1. Giriş

Cucurbitaceae (kabakgiller) familyası içerisinde yer alan kabak, karpuz, kavun ve hıyar dünyada yetiştiriciliği yaygın olan sebzeler arasındadır [1]. Kabakgil sebzeleri ekolojik koşulların uygunluğu nedeniyle tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de yaygın olarak yetiştirilmektedir. Kabakgillerden olan yemeklik ve çerezlik olan kabakların anavatanı Amerika kıtasıdır [2]. Türkiye’de çerezlik kullanım için yetiştirilen kabaklar, sakız kabağı (*Cucurbita pepo* L.), helvacı kabağı (*C. maxima*) ve bal kabağı (*C. moschata*)’dır. Bu üç türün tohumlarının her biri çerezlik olarak yetiştirilebilir ancak en fazla tercih edilen sakız kabağı olarak bilinen türün tohumlarıdır [3].

Çerezlik kabak insan beslenmesi açısından önemlidir [4]. Kabak meyvesi %8 civarında kuru madde içerir. Minerallerden ise potasyum (%0.03), kalsiyum (%0.02), magnezyum (%0.1) ve fosfor (%0.01) bulunmaktadır. Yağ oranı meyvede %1 civarındadır [5]. Tohumundaki yağ oranı %10’dur, ancak bazı çeşitlerde bu oran %30-40’a kadar çıkabilir. Minerallerin yanı sıra kabaklarda bol miktarda A, B, ve C vitamini bulunur. 100 g kabakta 1.000-16.000 IU A vitamini, 0.18- 0.16 mg B1, 0.2-2 mg B2, 2-5 mg niacin, 28-75 mg C vitamini bulunmaktadır [5]. Hazmı kolaydır ve mide rahatsızlığı olanlara önerilmektedir. Kabak, böbrek taşı ve kum düşürmede, kulak ağrısını gidermekte kullanılmaktadır. Kabak tohumunda bulunan “piperazin” bağırsak parazitlerine karşı etkilidir [5].

Türkiye’de 2011 yılı verilerine göre 317.705 ton sakız kabağı, 32.396 tonu çerezlik kabak üretilmiştir. Bu üretilen çerezlik kabağın %34’ü (11.119 ton) Kayseri, %33’ü (10.944 ton) Nevşehir, %9’u (2.884 ton) Aksaray, %4’ü (1.300 ton) Konya ve %3’ü (884 ton) Ankara’da üretilmiştir [6]. Kayseri’de üretilen 11.119 ton kabak tohumunun ise 4.853 tonu Tomarza, 4.125 tonu Develi, 1.105 tonu Yeşilhisar, 629 tonu Talas ilçesinde üretilmiştir Bunun çiftçilere sağladığı gelir birim fiyat 6 TL/kg olarak düşünüldüğünde 66.714.000 TL olup katma değer ve işlendiği zaman Kayseri ekonomisine sağlanan ilave kazanç birim fiyat 14 TL/kg düşünüldüğünde 155.666.000 TL’dir. Bu ciddi bir değerdir. Görüldüğü üzere Kayseri ili ve ilçeleri 2011 yılı verilerine göre ülkemizde en fazla çerezlik kabağı üretmektedir. Bu nedenle önümüzdeki dönemde çerezlik kabak üretiminin daha sağlıklı koşullarda geliştirilebilmesi için üretimi gerçekleştiren çiftçilerin üretim açısından bazı özelliklerinin ortaya konulması önem arz etmektedir. Ayrıca şu an ülkemizde bütün bitkisel gruplar düşünüldüğünde Kayseri ili ve ilçeleri hemen hemen bütün kalemlerde son sıralarda yer almaktadır [6]. Ancak çerezlik kabak üretimi açısından Kayseri ili ve ilçeleri ülkemizde ilk sıradadır. Kayseri ilinde ticaret ve imalat sektörü ciddi düzeyde gelişmiştir. Ancak daha fazla büyüebilmesi için tarım ve turizmde katkıda bulunması gereklidir. Bu açıdan da üreticilerin profillerinin çıkarılması son derece önemli katkılarda bulunacaktır.

Kabak yetiştiriciliğinde ciddi sorunlar bulunmaktadır. Bunlardan birisi yabancı dölllenme oranının çok yüksek olmasından dolayı kabaklarda saflığı korumak son derece güçtür. Tohum şekli açısından çok varyasyon bulunmamasına rağmen meyve şekli açısından önemli varyasyon bulunmaktadır [7, 8]. Ayrıca ülkemizde çerezlik hibrit kabak bulunmamaktadır. Ancak verimli çeşitler geliştirmek üzere

bazı ıslah çalışmaları olduğu bilinmektedir (Prof. Dr. Önder Türkmen ve ark., kişisel görüşme). Kullanılan tohumlar yerel tiplerdir ve bunlarında özellikleri yeterince tanımlanmamıştır. Ancak Kayseri ilinde arazi gözlemlerimiz hastalıklara dayanıklılık ve safiyet bakımından ciddi eksiklikler olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin ilk göze çarpan külleme (*Erysiphe cichoracearum*, *Sphaerotheca fuliginea*), sarı kabak mozaik virüsü (ZYMV) ve çok çeşitlilik gösteren meyve şekil, büyüklük ve renkleridir.

Çerezlik kabak üreten üreticilerin durumlarının bilinmesi söz konusu üreticilere yönelik yapılacak planlamalar bakımından önemlidir. Bu bilgilerin ortaya çıkarılması özel ve kamu kuruluşlarının planlarını etkileyebilir ya da yatırım kararlarının alınmasına neden olabilir. Bu çalışmanın amacı Kayseri ilinde çerezlik kabak üretiminin sosyo-ekonomik, yetiştiricilik ve pazarlama durumunun incelenmesi için çeşitli konularda anket çalışması yapmak ve konuyla ilgili verileri tespit etmektir.

MATERYAL VE METOD

Bu çalışmada hedeflere ulaşabilmek için Kayseri ili Develi ilçesinden 45, Yeşilhisar ve Tomarza ilçelerinden 23 ve Talas ilçesinden 9 olmak üzere 100 çerezlik Sakız kabağı (*Cucurbita pepo* L.) yetiştiren üretici ile görüşülmüştür. Çalışmada Falay ve Yetişir (2011) tarafından kullanılan anketin formu modifiye edilerek kullanılmıştır. Yapılan anket çerçevesinde aşağıdaki konular araştırılmıştır.

İşletmeler İle İlgili Bilgiler

Nüfus ve Aile İşgücü: Cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, işletmede çalışma süresi (gün/yıl), işletme dışında tarımsal çalışma süresi tarım dışı çalışma süresi.

Yabancı Daimi İşgücü: Cinsiyeti, yaşı, çalıştığı iş, çalışma süresi, ödenen ücret.

Yetiştiricilik Yapılan Alan Azelliği: Alan, kullanım şekli (mülk, kira), kira ise ücreti, sulama durumu, arazi birim fiyatı.

Alet Makine Varlığı: Çeşidi, adedi ve yaşı.

Hayvan Varlığı: Cinsi, sayısı ve değeri.

Kredi Kaynağı, Vadesi, Sebebi

Pazarlama Yapısı

Kabak Tohumunun Pazarlanması: Ürün miktarı, fiyatı, kime satıldığı, ödeme biçimi gibi, hasat kararını vermede dikkate alınan hususlar, satış yerlerini tercih nedenleri.

Satış zamanı: Tüccardan (alıcıdan) önceden avans (kredi) alınması, alınıyor ise nedenleri ve sıklığı, alım zamanı.

Satış biçimi: Çiçek döneminde veya meyve döneminde kabala, perakende, vs.

Satış şekli: Peşin, vadeli, vs.

Üründe sınıflama: Ürüne satıştan önce sınıflandırma (dereceleme) yapıp yapılmadığı, yapılıyor ise kaç sınıfa ayrıldığı.

Nakliye: Taşımada kullanılan aracın cinsi, kime ait olduğu.

Satış fiyatının belirlenmesi: Alıcının teklifi, önceki pazar fiyatına göre, pazarlık usulü, vs.

Satış döneminde pazar fiyatını hangi kaynaktan öğrendiği: Düzenli ziyaret, arkadaş ve tanıdıklardan, tüccardan.

Fiyat belirlenmesinde etkili olan faktörler: Ödeme zamanı, ürün miktarı, ürün kalitesi, işletmenin yeri, vs.

Bitki deseninde değişikliklerle ilgili düşünceler: Neden kabak tercih edildiği, kabağa alternatif ürünler.

Kooperatife üyelik: Üye ise hangi hizmetlerden faydalandığı, hizmetlerden memnuniyet, kooperatifin pazarlamaya katkısı, ideal bir kooperatif hakkında düşünceler.
Doğrudan gelir desteği hakkında düşünceler.

Çerezlik Kabak Üreticilerinin Sorunları

Toprak hazırlığı ve ekimde karşılaşılan sorunlar: Toprak hazırlığının zamanında yapılması, alet-makina sorunu, toprak hazırlığı ve dikim konusunda yetersiz bilgi.

Gübrelemede karşılaşılan sorunlar: Gübrenin zamanında atılması, alet-makina sorunu, gübre fiyatlarının yüksek oluşu, gübreleme konusunda bilgi yetersizliği, vs.

Tohumla ilgili sorunları: Tohum temininin zamanında karşılanması, tohumun kalitesindeki sorunlar, tohum fiyatlarının yüksek oluşu, vs.

İlaçlamada karşılan sorunlar: İlaçlı mücadele konusunda yetersiz bilgi, alet-makina sorunu, ilaç fiyatlarının yüksek oluşu, vs.

Sulamada karşılaşılan sorunlar: Sulama konusunda yetersiz bilgi, alet-ekipman yetersizliği, su maliyetinin fazla oluşu, suyun yetersizliği, vs.

Hasat sorunları: Zamanında hasat yapılamaması, hasat ücretinin pahalı oluşu, hasat kaybı, pazarlama sorunları, kabak fiyatlarının düşük oluşu, depolama imkanının olmaması, kabak taşıma masraflarının yüksek oluşu, borç nedeniyle hasat sonu ürünü hemen satma zorunluluğu, araçların fazlalığı, vs.

Kredi sorunları: Kredinin yetersizliği, kredinin zamanında temin edilememesi, kredi faizi, kredi temininde bürokrasi fazlalığı, vs.

Beklentiler: Üretici olarak devletten beklentiler.

Üretim Tekniği

Toprak işleme: Ekimden önce toprak işleme sayısı.

Toprak ve analizi: Uygulama öncesi toprak analizi yapılması.

Tohum Özellikleri: Kullanılan çeşit, tohum temininde karşılaşılan sorunlar, fide/ tohum ile üretim,

Sulama: Sıklık, sulama tipi.

Gübreleme: Taban gübresi uygulaması, gübre cinsi, uygulama dozu, yeşil gübreleme, gübrenin kaç defada ve hangi aşamalarda verildiği, gübreleme şekli (serpme, bant, sulama suyu ile fertigasyon).

Hastalık ve zararlılarla mücadele: En sık karşılaşılan hastalık ve zararlılar, mücadele şekli, ilaçlama sayısı ve sıklığı, mücadelede danışmanlık.

Verim: Verim miktarı.

Münavebe: Üst üste kabak yetiştiriciliği yapıp yapılmadığı, kaç yılda bir kabak yetiştirildiği, kabak yetiştirilen arazide son beş yılda hangi ürünlerin üretildiği.

Ürün sigortası: Ürüne sel, dolu, anormal sıcaklık gibi tabii afetlere karşı sigorta yaptırılması.

Kooperatife üyelik: Herhangi bir kooperatife üye olup olmadığı.

İyi tarım uygulamaları: İyi tarım uygulamaları, HACCP (Kritik Kontrol Noktalarında Tehlike Analizi) ve EUREPGAP hakkında bilgisi olup olmadığı hakkında sorular sorulmuştur.

Farklı illerdeki çiftçilerin eğitim düzeyleri dağılımı khi-kare testi ile benzer olup olmadıkları analiz edilmiştir.

BULGULAR

Bu çalışma kapsamında toplam 100 adet üretici ile görüşülmüştür. Bunların 45 adedi Develi, 23 adedi Yeşilhisar, 23 adedi Tomarza ve 9 adedi de Talas ilçesindedir.

İşletmeler ile İlgili Bilgiler

Kayseri ili Develi, Tomarza, Yeşilhisar, Talas ilçelerinde yapılan anket sonucu çerezlik kabak tohumu üreticilerinin yaş aralığı şu şekilde olmuştur: Çiftçilerin %36'sı 36-45, %30'u 46-55, %22'si 25-35 yaş grubu arasında yer almıştır (Şekil 1a). En az ise %3'lük bir payla 66-75 yaş grubu üreticilerin olduğu ortaya çıkmıştır.

Kayseri ilinde çerezlik kabak yetiştiren üreticilerin %51'nin ilkökul, %23'ünün lise, %18'inin ise ortaokul mezunu olduğu anlaşılmıştır. %7'sinin üniversite mezunu, %1'inin ise hiç okula gitmediği tespit edilmiştir (Şekil 1b). Çiftçilik yaptığı süre bakımından üreticilerin çoğunluğunun 11-20 yıldır üreticilik yaptığı saptanmıştır. Daha sonra 21-30 yıl grubu %33, 0-10 yıl grubu %16 ve 31 ve üstü yıl grubu ise toplam üreticilerin %11'lik kısmını oluşturmuştur (Şekil 1c).

Kayseri şartlarında kışlık sebze üretimi sadece %10'luk bir üretici gurubu tarafından yapılmaktadır. Kayseri ilinde bulunan üreticilerin sadece %22'sinin ek iş yaptıkları ortaya çıkmıştır. Tarım dışında ek iş yapanların da inşaat ve ticaretle uğraştıkları verilen cevaplar arasındadır. Yapılan ankette üreticilerin önemli bir kısmının (%43) 100 dekardan daha az araziye sahip olduğu tespit edilmiştir. Buna neden olarak ise arazilerin miras yoluyla bölünmesi gösterilmiştir. Ancak, yine de 100 da ve üzeri araziye sahip olan üreticilerin oranı önemli (%57) bulunmuştur (Şekil 1d).

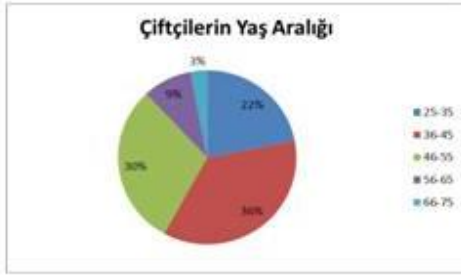
Yapılan ankette çıkan sonuca göre, üreticilerin büyük bir çoğunluğu (%69) bir adet traktöre sahiptir. İki veya daha fazla traktör sayısında kayda değer oranda (%26) yüksek bulunmuştur. Üreticilerin %76'sı kuru, %24'ü ise sulu tarım yapmaktadır. Sulu tarım yapmama sebebi olarak sulama imkanının olmayışı gösterilmiştir. Yapılan ankette çıkan sonuca göre çiftçilerin %51'i büyük baş hayvan sahibi ve çoğunun (%59) kredi kullanmaksızın tarımsal üretim yaptıkları anlaşılmıştır (Şekil 1d). Bir yılda yapılan üretim miktarı bakımından dağılım grafikte gösterilmiştir (Şekil 1g). Üreticilerin %56'sı 0-5 ton arasında, %25'i 6-10 ve %19'u ise 10 ton veya daha fazla üretim yaptıklarını beyan etmişlerdir.

Pazarlama Yapısı

Pazarlama Yapısı

Elde ettikleri ürünü pazarlama açısından üreticilerin %74'ünün ürünlerini 4.6 -5.5 TL/kg, %15'nin 5.5 TL/kg veya üzeri ve %11'inin ise 3.5-4.5 TL/kg aralığında sattıkları öğrenilmiştir. Üreticilerin önemli kısmının (%97) tüccarlardan avans almadan üretim yaptıkları tespit edilmiştir. Ürünün satış zamanı ise üreticilerin %100'nün hasattan sonra tüccara götürerek sattıkları anlaşılmıştır. Çiçekte veya meyve döneminde satış tespit edilmemiştir. Üreticilerin %66'sının peşin satış yaptıkları, geri kalanın ise ürünü vadeli sattıkları anlaşılmıştır. Üreticilerin önemli bir kısmının (%94) satış sırasında üründe kalite veya büyüklük bakımından sınıflama yapmadığı tespit edilmiştir.

a) Çiftçilerin yaş durumu

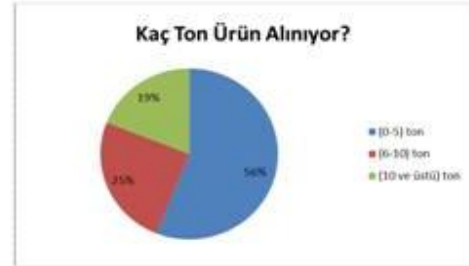
f) Üretim planlaması

b) Çiftçilerin eğitim durumu

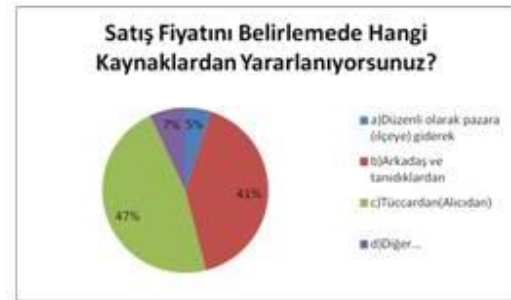
g) Çiftçi başına üretim miktarları

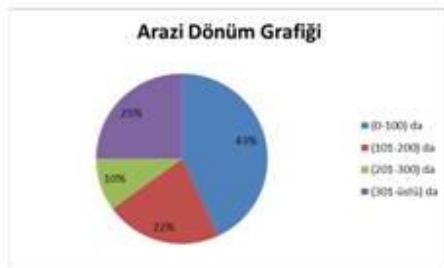
c) Çiftçilik yapılan süre

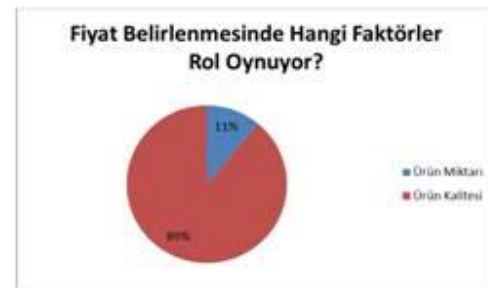
h) Satış fiyatının belirlenmesi

d) Arazi büyüklükleri

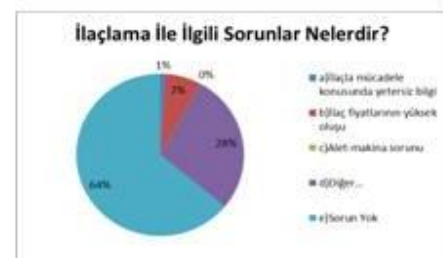
i) Satış fiyatının belirlenmesinde etkili faktörler

e) Kredi kullanımı

j) İlaçlama ilgili sorunları

Şekil 1. Anket sonuçlarını gösteren grafikler: a) çiftçilerin yaş durumu, b) eğitim durumu, c) kaç yıldır çiftçilikle uğraştıkları, d) arazi miktarı, e) kredi alıp almadığı, f) üretim planlamasında bilgi toplanması, g) üretim miktarları, h) satış fiyatının belirlenmesi, i) fiyat belirlenmesinde etkili faktörler, j) ilaçlama ilgili sorunları göstermektedir.

Üreticilerin çoğunluğunun ürünlerini en yüksek fiyatı verene sattıkları ve pazarlık yapmadıklarını belirlenmiştir. Sadece %15'lik bir üretici grubu pazarlık yaparak ürünlerini sattıkları ifade etmiştir. Üreticilere satış fiyatını hangi kaynağa bakarak belirledikleri sorulduğunda üreticilerin büyük çoğunluğunun tüccar, daha sonraki kaynağın ise arkadaş ve tanıdıkları olduğu tespit edilmiştir (Şekil 1h). Satış fiyatının belirlenmesinde ürün kalitesinin oldukça önemli olduğu anlaşılmıştır (Şekil 1i). Üreticilerin tamamı, satışta ürün kalitesini çekirdeğe bakarak belirlemektedir. Ekim öncesi ekim alanları, tahmini üretim ve fiyat gibi piyasa koşulları hakkında bilgi toplanmamaktadır. Buna sebep olarak çerezlik kabak ekmek zorunda olmaları gösterilmiştir.

Üreticilerin büyük bir çoğunluğu (%81) kabak iriliğinde ve bitki deseninde değişiklik istemektedir. Çoğunlukla (%62) kooperatife üyeler ve kooperatiften yararlanmaktadırlar. Aynı anda 2-3 kooperatife üye olan üreticilerde bulunmaktadır. Üreticilerin çoğu (%79) kooperatife üye olmalarına rağmen kooperatifleri yetersiz bulmaktadırlar. Üreticilerin %39'u doğrudan gelir desteğini olumsuz bulmakta, %33'lük kesim ise olumlu karşılamakta, %13'lük kısım çok yetersiz bulmaktadır.

Kabak Üreticilerinin Sorunları

Yapılan anket çalışmasında üreticilerin tamamı mazot ve gübre fiyatının yüksek olmasından şikayetçi olmuşlardır. Bu da toprak hazırlığı ve ekim sırasında üreticilerin gereğini yapamamalarına neden olmaktadır. Gübrelemede en büyük sorun olarak ise gübre fiyatlarının yüksek olması gösterilmiştir. Üreticilerin tohumla ilgili en büyük sorunları, tohum fiyatlarının yüksek, tohum kalitesinin düşük olmasıdır (Şekil 2b).

İlaçlama yapan ilçeler Yeşilhisar ve Tomarza ilçesi çiftçileridir. İlaçlama yapanların en büyük sorunu ise ilaçla mücadele konusunda bilgi eksikliğidir (Şekil 2i). Sulama yapan bölgeler, Yeşilhisar bölgesi ve Develi ilçesinde bulunmaktadır (Şekil 2b). Sulama yapanların en büyük sorunu sulama maliyetlerinin yüksek olmasıdır.

Üreticilerin hasatta genellikle bir sorunları bulunmamaktadır. Sorun olarak görülen konu ise ağırlık olarak hasat ücretlerinin yüksek oluşudur (Şekil 2d). Hasat esnasında yardımcı elemanlar çalıştırılmaktadır.

Pazarlamadaki en büyük sorun kabak tohum fiyatlarının düşük olmasıdır (Şekil 2e). Daha sonraki sorunlar ise depolama, tüccarların fazla olması ve hasat sonrası hemen satma mecburiyeti olarak görülmektedir. Üreticilerin hepsi devletten araziye değil ürüne destek vermesini istemektedirler (Şekil 2a).

Üretim Tekniği

Üreticilerin çoğunluğu ekim ve dikim öncesi sürüm yapmaktadır (Şekil 2f). Ancak ekimde sürüm sayısını etkileyen en önemli faktör mazot fiyatıdır. Üreticilerin yarısından fazlası 'Çerçeveli' tohumu kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bölgeye göre de tohumlar değişmekte, tohum seçiminde piyasa isteği göz önünde bulundurulmaktadır.

Üreticilerin hepsi tohum ile üretim yapmaktadır. Fide ile

üretim yoluna gitmemektedir. Aşılı fide kullanımı rapor edilmemiştir. Üreticilerin hepsi düze ekim yapmakta, seddeye ekim yapılmamaktadır

Üreticilerin büyük çoğunluğu (%73) sulama yapmamakta, ancak Yeşilhisar ilçesinde tamamen düzenli sulu tarım yapılmaktadır. Sulama ile verimin doğru orantılı arttığını ifade etmişlerdir. Üreticilerin yarıdan fazlasının 7 veya daha fazla sayıda sulama yaptıkları anlaşılmıştır (Şekil 2f). Bu sonuca Yeşilhisar ilçesindeki üreticiler baz alınarak ulaşılmıştır. Sulama yapan üreticilerin tamamına yakını yağmurlama sulama yöntemini kullanmakta, çok az kısmı ise karık ve diğer yöntemlerle sulama yapmaktadır. Üreticiler su kaynağı olarak Devlet Su İşleri ve kendi kuyularını kaynak olarak kullanmaktadır (Şekil 2f).

Yapılan ankete göre üreticilerin büyük çoğunluğu (%76), taban gübresi uyguladığını, yine büyük çoğunluğunun %46 DAP, %46 20-20-0 gübresini, %6'mın 15-15-15, %2'sinin ise amonyum sülfat gübresini kullandıkları saptanmıştır. Birim alan başına uygulanan gübre bakımından büyük çoğunluğun (%71) 1-20 kg/da arasında, %27'sinin 21-50 kg arasında, %2'sinin ise 51-100 kg arasında gübre kullandığı tespit edilmiştir. Normalde verimin 70 kg/da olması gerekir. Üreticilerin sadece %18'i organik gübre kullanmaktadır. Üreticilerin hiç birisi yeşil gübre kullanmamaktadır. Üreticilerin çoğunluğunun (%61) toprak analizi yaptırmadığı gibi toprak analizinin faydasını bilmedikleri anlaşılmıştır.

Üreticilerin tamamı yanlışlıkla mantar olarak bilinen aslında viral bir hastalık olan kabak sarı mozaik virüsü veya ZYMV hastalığından şikayetçidir. Bu hastalık bölgede en önemli hastalık olarak tespit edilmiştir. Üreticilerin çoğunun kurt (*Agrostis spp.*, *Spodoptera littoralis*, *Heliothis dipsacea*) zararlısından şikayetçi olduğu tespit edilmiştir.

Üreticilerin yarısı (%50) ilaçlı mücadele yöntemini kullanmaktadır. Hastalık ve zararlılarla mücadele konusunda üreticilerin yeterli bilgi sahibi olmadığı ortaya çıkmıştır. Üreticilerin %80'ninin bir defa ilaçlama yaptığı tespit edilmiştir. Üreticilerin hiçbirisinin hasat döneminde ilaç kullanımına dikkat etmediği saptanmıştır.

Üreticilerin çoğunluğunun (%95) ekim ayında hasat yaptıkları tespit edilmiştir. Bölgenin iklim şartlarının bunu zorunlu kıldığı sonucuna varılmıştır. Üreticiler (%99) hasadı erkene almak için herhangi bir uygulama yapmadığını ifade etmiştir. %48'lik üretici grubu 1-25 kg/da verim aldıklarını, %33'ünün 41 kg/da'dan fazla, %19'unun ise 26-40 kg/da arasında ürün aldıklarını belirtmiştir. Yeşilhisar ilçesi sulamadan dolayı 70 kg/da ve üzeri verim almaktadır. Bu da sulamanın etkisini açıkça göstermektedir.

Üreticilerin tamamının aynı tarlaya 2 yılda bir kabak ekimi yaptıkları anlaşılmıştır. Üreticilerin büyük çoğunluğunun (%80) buğday-arpa, %14'ü pancar ve %6'sının ayçiçeği yetiştiriciliği yaptıkları belirlenmiştir. Çoğunlukla üreticilerin (%94) ürün sigortası yaptırmadığı ortaya çıkmıştır.

Üreticilerin iyi tarım uygulamaları, (HACCP ve GLOBALGAP hakkında hiçbir bilgisi bulunmamaktadır. Bir üretici bu konu hakkında bilgisi olduğunu beyan etmiştir ve bu kişide Yeşilhisar ilçesinde ziraat mühendisidir. Üreticilerin büyük çoğunluğunun (%83) organik yetiştiricilik hakkında bilgisi bulunmamaktadır.

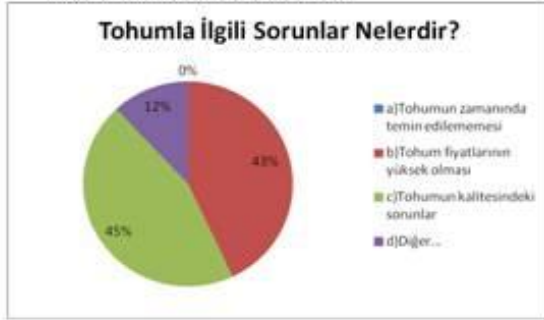
a) Doğrudan gelir desteği hakkındaki düşünceler

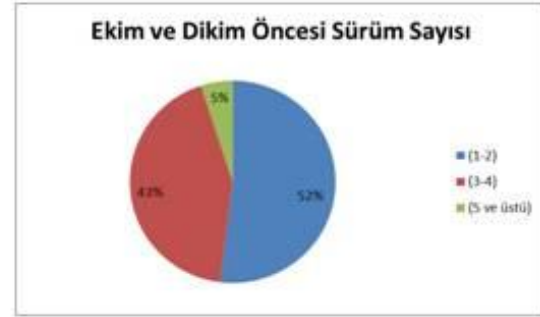
e) Pazarlamada karşılaşılan sorunlar

b) Tohumla ilgili düşünceler

f) Ekim-dikim öncesi sürüm sayısı dağılımı

c) Sulama ada karşılaşılan sorunlar

g) Sulama sayısı dağılımı

d) Hasatta karşılaşılan sorunlar

h) Sulama kaynağı cinsi ile ilgili dağılımı

Şekil 2. Anket sonuçlarını gösteren grafikler: a) doğrudan gelir desteği, b) tohumla ilgili düşünceler, c) sulamada karşılaşılan sorunlar, d) hasatta karşılaşılan sorunlar, e) pazarlamada karşılaşılan sorunlar, f) ekim-dikim öncesi sürüm sayısı, g) sulama sayısı, h) sulama kaynağı cinsi ile ilgili dağılımı göstermektedir

Sonuç ve tartışma

Bu çalışma ile ülkemizde çerezlik kabak yetiştiren üreticilerle ilgili ilk kez bir anket çalışması yapılmıştır. Bu çalışmanın sonuçları çerezlik kabakta üretim, pazarlama ve planlama ile ilgili pek çok sorunun çözümüne katkıda bulunabilir. Kayseri ili ve ilçeleri çerezlik kabak tohumu üretimi bakımından ülkemizde %34'lük payla iller arasında birinci sıradadır [6]. İl ekonomisine yan sanayi ile birlikte 200 milyon TL civarında katkı sağlamaktadır. Ayrıca, Kayseri ili pek çok bitkisel ürün istatistikleri bakımından son sıralarda yer almaktadır. Ancak, bu durum çerezlik kabak yetiştiriciliğinde tersine dönmüş durumdadır.

Yapılan anket çalışması sonucunda çiftçilerin karşılaştığı genel sorunlar belli konular üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu sorunlar şu şekildedir: Ürün yerine araziye destek verilmesi, yüksek mazot fiyatı, yüksek gübre fiyatı, verimli ve kaliteli tohumun bulunamaması, sulama sıkıntısı, arazilerin parçalı ve dağınık oluşu, çiftçilerin eğitim seviyelerinin düşük olması, kooperatiflerin görevlerini gereğince yapamamasıdır. Özellikle yüksek verimli ve kaliteli tohumluk kullanımı ile sulama verimliliği önemli düzeyde arttırabilir. Mevcut çerezlik kabak tohumu tipleri sadece tohum şekli bakımından standart özelliktedir ve kabak şekli, iriliği, hastalıklara dayanım ve en önemlisi verim gibi diğer özellikler bakımından oldukça büyük değişiklikler göstermektedir. Bu alandaki sorunların ivedilikle çözülmesi gereklidir. Yakıt ve gübreye ait yüksek girdi fiyatları sorununun da acilen çözülmesi gerekir, aksi halde karlılık düşeceğinden üretimin daha fazla artmasını engelleyebilir. Çerezlik kabak yetiştiricileri ile ilgili kooperatifler bulunmaktadır. Ancak bu kooperatifler çiftçilerin sorunlarının çözümüne ilişkin daha etkin olmalıdır. Ayrıca üreticiler arasında etkili birliktelik oluşturarak kendi sorunları çözme/çözdürme konusunda etkinlikler arttırılmalıdır.

Kayseri ilinde üreticilerin yaş ve eğitim durumları ile Hatay ve Adana üreticileri yaş ve eğitim durumları biraz farklılık göstermiştir. Kayseri'de 37 ve daha yaşlı üretici oranı %78 iken bu oran Adana-Hatay'da %85 olmuştur, ki bu sonuç Kayseri çerezlik kabak üreticilerinin biraz daha genç olduğunu göstermektedir [9]. Bu oranlardaki farklılık Khi-kare yöntemleri ile karşılaştırıldığında %5 düzeyinde önemsizdir. Eğitim durumları bakımından karşılaştırıldığında ise ilkökul mezun oranları (%50 civarı) yaklaşık aynı olmasına rağmen üniversite mezun oranı Kayseri'de biraz daha (%7) yüksektir, Adana'da %6, Hatay'da ise anket yapılan üreticiler arasında hiç üniversite mezunu bulunmamıştır. Bu oranlardaki farklılıkta Khi-kare testiyle karşılaştırıldığında %5 düzeyinde önemsizdir.

Birim alana uygulanan gübre miktarları açısından 50 kg/da ve üzeri gübre uygulayan çiftçi oranı %2'dir. Bu miktarın ne kadar saf azot-fosfor-potasyum içerdiği tam olarak açık değildir. Ancak tek seferde verilmesi hızlı nitrat yıkanması, dolayısıyla da yer altı su kaynaklarının kirlenmesine yol açabilir. Ayrıca sulama biçimi olarak yağmurlama sulama şekli tercih edilmektedir. Bu sulama şeklide kabak bitkileri arasında hastalıkların yayılmasını teşvik edebilir. Nitekim kişisel olarak yaptığımız arazi tarama çalışmalarında yaygın olarak külleme hastalığına raslanmıştır. Anket sonuçlarından da anlaşılacağı üzere sulama yaparak çerezlik kabak yetiştiren

Yeşilhisar ilçesi çiftçileri diğerlerine göre daha fazla birim alan başına verim almaktadır. Bunun büyük ölçüde sulamanın etkisiyle olduğu kanaatindeyiz. İlimizde sulu çerezlik kabak tarımı yapan çiftçi oranı %27'dir. Bu oran daha koordineli sulama projeleriyle arttırılabilir. Dolayısıyla verim ve karlılıkta arttırabilir. Kayseri ilinde kışlık sebze üretimi yapan üretici grubu sadece %10'dur. Halbuki kışlık sebze üretimi üreticilerin gelirlerinin arttırılmasına katkıda bulunabilir. Örneğin buğday sonrası dönemde fazla vejetasyon süresi istemeyen marul, pırasa, ıspanak gibi kışlık sebzelerin yetiştiriciliği yapılabilir. Bu paragrafta bahsedilen ve buna benzer diğer sorunların tamamı çiftçi eğitimleriyle giderilebilir. Ancak daha yukarıdaki paragraflarda belirtilen sorunların bazıları ülkemizin genel durumuyla ilgilidir. Buradan şu sonuç çıkarılabilir: Bireysel düzeyde ve devlet kurumları düzeyinde bu çalışmada belirtilen sorunların çözümünde yapılabilecekler yerel ve ülkesel bazda tespit edilmeli ve çözüm yolları üretilmelidir.

Kaynaklar

1. FAO. www.fao.org, 2011.
2. Whittaker, T.W., Bemis, W.P., Orijin and evolution of the cultivated *Cucurbita*. Bull Torrey Bot Club, 102:362-368, 1975.
3. Aydın , A.,Sempozyum Dizisi No: 41 ,181-189 s, Kasım, 2004
4. Robinson, R.W., Decker-Walters D.S., Cucurbits. In: Crop Production Department of Horticultural Science. Cornell Univ. and D.S. Decker-Walters, The Cucurbit Network U.S.A., 1997.
5. Günay, A., Sebze yetiştiriciliği. ISBN 975-00725-2-9:187, 2005.
6. TÜİK, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/bitkiselapp/bitkisel.zul>, 2011.
7. Toprak karıştırıcı, G., Çekirdek Kabaklarında Seleksiyon Islahı: 1. Döl Kademesinin Elde Edilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 34 s., Ankara, 1997.
8. Düzeltir, B., Çekirdek Kabağı (*Cucurbita pepo* L.) Hatlarında Morfolojik Özelliklere Göre Tanımlama ve Seleksiyon Çalışmaları. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 76 s., Ankara, 2004.
9. Falay, O., H. Yetiştir, Hatay ve Adana İllerinde Kavun Üretiminin Sosyo-Ekonomik Açından Değerlendirilmesi. Alatarım 10: 34-41, 2011.